

О.Ціборовський

НА ВАРТІ ЗДОРОВ'Я: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ І ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ. – КИЇВ. : ФАКТ, 2010. – 429 с.

Рецензована книга є фундаметальною працею, яка відтворює історію соціальної медицини і охорони здоров'я в Україні на світовому тлі. Робота є давнюочікуваною і вкрай потрібною для подальшого розвитку не лише соціальної медицини, а й всієї української медичної науки.

Автор, як він сам пише, зібрав по крихтах усі джерела, в яких йшлося про досліджувану тему і майстерно відтворив цілісну картину розвитку науки, яка відіграла і відіграє вирішальну роль в охороні громадського здоров'я і є каталізатором наукових пошуків у медицині загалом.

На наш погляд, підхід автора до розкриття теми дослідження є оптимальним. Можна зробити інакше, але, напевно, чи можна зробити краще.

Свою книгою автор вирішує багато питань і одне з основних з них – це відповідь на нову фальшиву теорію “общерусского народа”, “малорусской ветви Великороссии”, “общерусского языка”.

Але спочатку про назву. Початкові слова “на варті здоров'я” непотрібні, адже йдеться не про науково-популярну, а про науково-фундаментальну працю. В книзі послідовно, а не фрагментарно відтворюється історія соціальної медицини згідно рекомендованої автором хронології, з якою можна повністю погодитись.

Слід уточнити, чому автору довелося “по крихтах” збирати матеріали. Бо матеріали послідовно і цинічно нищились нашим одвічним ворогом, північно-східним сусідом, який на відміну від класичного завойовника, захопив не лише нашу територію, а прагнув привласнити нашу історію, культуру, науку, знищити нашу мову, а наш етнос перетворити в якийсь малоросійський додаток, оскільки була вкрадена наша одвічна назва “Русь”. Ось чому не татаро-монголи, литовці, поляки, німці спалили бібліотеку Києво-Могилянської академії (1780, 1811), бібліотеку Києво-Печерської Лаври (1787), архів Межигірського монастиря (1764), український відділ бібліотеки АН України (уже в наш час, в 1964 р.), а московіти, бо ті історичні джерела їм заважали і заважають досягнути своєї кривавої мети. Це – яскравий приклад азійства.

На жаль, автор не написав про те, що перед татаро-монголами Київ сплюндрував Андрій Боголюбський в 1169 р. так, що коли прийшли татаро-монголи, мало що лишилось нищити. Тоді ж він вивіз ікону Вишгородської Божої Матері, тепер основну ікону РПЦ під назвою Володимирської. Пізніше нащадки А.Боголюбського дотла виріжуть Батурина, депортують запорізьке ко-

зацтво на Кубань і в Ставропільщину, підірвуть Михайлівський Золотоверхий Собор і Успенську церкву Києво-Печерської Лаври тощо.

Автору слід було б відійти від штампу, нав'язаного московськими істориками про те, що Д. Самойлович – основоположник “вітчизняної” (підкреслено мною) епідеміології, М. Амбодик – “російського” акушерства тощо. Нав'язавши нам спільну “вітчизну”, прагнучи доказати, що у нас спільне історичне походження (коріння), вони на цій підставі й оголосили княгиню Ольгу своєю, Юрія Дрогобича своїм тощо. Тут можна провести декілька аналогій. Румунія, яка у свій час була колонією Древнього Риму, не приписала собі римських імператорів як власних державотворців і не оголосила Клавдія Галена “вітчизняним” вченим.

Послугуючись такою логікою, потрібно І. Горбачевського оголосити “вітчизняним” (до того ж першим Міністром охорони здоров'я у світі), адже для нього вітчизною була Австро-Угорщина, а разом з ним ще для 8-и мільйонів українців.

Тут можна заперечити, що, мовляв, у теперішніх росіян і українців спільне слов'янське походження. Про це, починаючи від М. Карамзіна, постійно товкмають московські шовіністи від науки. Це ключове питання. Автор, на жаль, дає на нього неповну відповідь: “Предками росіян стали ільменські словени новгородської півночі, а також західнослов'янські в'ятичі, які осіли на Оці, і фінські (замість угро-фінські – О.Г.) племена – весь, меря, мешера, мурома, мордва та деякі інші”. Так от, перше, на що треба дати відповідь, про чисельне співвідношення цих племен. Висловлююсь теперішньою термінологією, слов'янські племена на території тодішньої Московії були абсолютною національною меншиною, яку Іван III, підкоривши в 1478 р. Новгородську республіку (яка до того часу розмовляла староукраїнською мовою і дотримувалась правових норм Київської Русі), дотла вирівав місцевих жителів і заселив цей край вихідцями із Московії (пізніше цю практику буде застосовано до кримських татар ще з часів Катерини II, чеченців, інгушей, українців, яких багато раз депортували, а після Другої світової війни хотіли остаточно переселити до Сибіру). Не скиненням татаро-монгольського іґа, а спорідненням угро-фінських племен і татаро-монголів постала в XIV столітті московська держава, яка від своїх єдинокровних азійських братів – татаро-монголів-перейняла ідею про світове панування.

Про це пише не хто інший, як російський історик В. Ключевський. Але московітам, очевидно, соромно назвати своїми державотворцями Чингіз-Хана і хана Батия, отож вони взялися за наших Володимира Великого і Ярослава Мудрого.

І ще декілька слів про стратегію депортації, яку чинила московська держава впродовж усієї своєї історії, за яку тепер прийшла пора розплачуватись. Автор пише про поведінку російських військ, які в 1915 р. прийшли “визволяти” галицьких українців від польського та австро-угорського гноблення: “Російська влада зразу розпочала репресії проти українського національного руху, заборонила українську пресу, заклади “Просвіти”...” – пише автор. Якби то тільки цим обмежилось. Ось свідчення очевидця тих подій, видатного російського гігієніста А.Н. Сисіна. Як відомо, після короточасного успіху російська армія зазнала поразки і почала відступати. Військова російська влада віддала наказ про поголовне примусове виселення мешканців територій, звідки відступала російська армія. Цей наказ, як пише Сисін, “выполнялся безжалостно и беспощадно, с уничтожением селений, с пожарами, разрушениями, с гибелью урожаев и посевов” (А.Н. Сысин “Беженцы и военнопленные во время империалистической войны”. Известия НКЗ РСФСР, 1925, №1). На 1.XП. 1915 р., згідно даних Всеросійського земського союзу, із Галичини, Буковини, а також Литви і Прибалтики, вглиб Росії було депортовано 2.513 тис. осіб. Це була та перша хвиля біженців, яка породила пандемії 1918 – 1919 рр. До слова, у свій час я послав в московський журнал “Гигиена и санитария” статтю про земську медицину часів I світової війни, де навів слова А.Н.Сисіна. Стаття була опублікована, але свідчення А.Н.Сисіна були прибрані.

Отже, повертаючись до визначення “вітчизняний”, нам вдається доречними і такими, що відповідають суті книги, такі визначення (для прикладу): Д.Самойлович – фундатор першої наукової епідеміологічної школи в Російській імперії тощо.

Блискуче написана історія соціальної медицини і розбудови громадської здравоохорони в часи визвольних змагань українського народу в 1917 – 1921 рр. Теперішньому МОЗ самостійної України, персоналії якого змінюються з такою ж швидкістю як у ті роки, варто було б взяти на озброєння програму дій, розроблену Міністерством народного здоров'я і опікування, бо всі його заходи, включно із назвами законопроектів, залишаються актуальними дотепер. Однак, позбавлені національної пам'яті і гідності, воно, на жаль продовжує традиції НКОЗ України, що складалось переважно з антиукраїнського елемента і повторювало циркуляри НКОЗ РСФСР.

1964 рік. Я, аспірант першого року навчання, їду з професором Л.Лекаревим на другий Все-союзний з'їзд істориків медицини, вперше бачу деяких нерозстріляних фундаторів радянської здравоохорони, зокрема, знайомлюсь з М.І. Барсуковим. В кінці з'їзду обирають Правління Товариства. Пропонується обрати 15 членів з Москви, 13 – з Ленінграда і по одному з усіх колишніх радянських республік. Проти цього різко виступив С. Каган (тут я вперше його побачив). Кагана підтримав Л.Г. Лекарев. Вони пропонували від України обрати хоча би трьох членів Правління. Спроба не вдалась. Отак я вперше познайомився з науковою “демократією” по-московському. Пізніше я прочитав книгу С.С. Кагана “А.В. Корчак-Чепурківський – видатний санітарний лікар України,” а ще пізніше натрапив в “Радянській медицині” за 1936 рік на пасквільну статтю С.С. Кагана про Ю. Корчак-Чепурківського, як фашиствуючого українського буржуазного націоналіста. Отакі були часи, така була радянська дійсність.

Отже, за 337 років московського панування склалась послідовна політика нищення духовного українства: заборони української мови (видано більша 170 указів і розпоряджень, якими забороняли не те, що писати, а говорити українською мовою), поступовий занепад української вищої освіти, передовсім Київо-Могилянської академії і Колегіумів, масова депортація, особливо у XVIII столітті, освічених українців, утворення у XIX столітті нових Харківського і Київського університетів (останній був створений на базі пограбованих Вільнюського університету і Кременецького ліцею після польського повстання 1830 р.), направлення попечителем Київського учбового округу російського шовініста і видатного хірурга М.І. Пирогова, який задав університету чітко визначену шовіністичну лінію. На початку XX століття духовне українство піднімається з колін, розвиває українські національні медичні школи, наступає епоха Відродження, яка в 30-і роки тотально винищується разом з мільйонами свідомих українців, в Україну масово ввозиться іонаціональний духовний елемент, повсюду, після нетривалого часу, запроваджується російська мова. Нарешті виникає ідея створення “єдиного советского народа”, тепер перетворена в більш вузьку ідею створення “єдиного русского мира.” Які страшні трагедії переніс український нарід! Думаю, що і на цей раз духовне українство не дасть себе затоптати ногами і цеглиною в цій боротьбі стане книга І. Ціборовського “На варті здоров'я історія становлення соціальної медицини і охорони громадського здоров'я в Україні.”